

Két pontatlan írás indulattal

Bobák, Ján: Vymena obyvateľstva medzi Česko-Slovenskom a Madarskom (1947-1948). (A Cseh-Szlovákia és Magyarország közti lakosságcsere 1947-1948.) Bratislava, Vydavateľstvo Kubko Goral 1997. 51 p.

Bobák, Ján: Zápas Slovákov v Madarsku za národnostné práva (1945-1948) (A magyarországi szlovákok küzdelme nemzetiségi jogaiért 1945-1948.) Bratislava, Vydavateľstvo Kubko Goral 1997. 51 p.

A két kiadványt a pozsonyi kiadó a Megértés (Porozumenie) című sorozatában jelentette meg. A sorozatban megjelenő könyvek a címre ugyan nem szolgálnak rá, viszont a Pro Slovakia alapítványon keresztül a kiadó a Szlovák Művelődési Minisztérium bőkezű anyagi támogatását élvezi. Jellegzetesen egyesítik ezek a munkák azokat a formai és tartalmi tulajdonságokat, amelyek a történelmi összefüggések helyett az érzelmi alapokon nyugvó hangulatkeltést részesítik előnyben. Kár, hogy a szlovák magyar viszonyban ez a tendencia még mindig uralkodó, így távoli az esélye a társadalmi megbékélésnek a két oldal között. A szerző történész, a Matica Slovenská alelnöke.

Az első kiadvány a lakosságcserét tárgyalja, 1945-től egészen annak 1948-as befejezéséig, kiegészítve a folyamatot lezáró események rövid vázlatával és a szerződés szövegével. A második az 1945-ben létrehozott, főként a lakosságcsereben meghatározó szerepet játszó szervezet, a Magyarországi Szlovák Antifasiszta Frontjának (MSZAF) tevékenységén keresztül mutatja be a korabeli magyarországi szlovák iskolaügy helyzetét és a szervezet ezzel kapcsolatos tevékenységét. Ezt a kötetet statisztikai táblázatok és a szervezet által az oktatásügyi miniszterhez intézett memorandumok egészítik ki.

Az első probléma, amellyel az olvasó szembetalálja magát, a magyarországi szlovákok lélekszámára vonatkozó adatok következetlen használata. A szerző az első kiadványban 1945-re vonatkoztatva először a „több mint hatszázezres szlovák kisebbség” megjelöléssel operál, majd átveszi a Cseh-Szlovák Áttelepítési Bizottság származási adatok, illetve becslések alapján 1946-ban készült célirányos “összeírásának” 479 ezres számadatát

A második kiadvány táblázatainak statisztikai adatait teljes káosz jellemzi: az egyes rovatok a felismerhetetlenségig összekeveredtek, a végeredmények legtöbbször nem egyeznek a tanulmány több számadatával. A szlovákok százalékos részarányát tárgyaló részben például a szerző megállapítja: „1946-ban a szlovákok még 147 településen alkottak többséget.” Néhány sorral lejjebb ezt így részletezi: „1946-ban Magyarországon a szlovákok 1138 településen a lakosság kevesebb mint 20 százalékát, 40 településen 20-50 százalékát alkották. Ötvenhárom településen alkottak 50-80 százalékos, 9 településen pedig 80-100 százalékos többséget.” Ezek szerint a második világháborút követő évben a szlovákok Magyarországon nem 147, hanem csupán 62 településen éltek többségben stb.

Ellentmondásosan nyilatkozik a szerző az MSZAF szerepéről és tevékenységének súlypontjáról is. Az egyik helyen Bobák szerint: „Az MSZAF szlovák ágának fő feladatát ebben az időszakban a magyarországi szlovákok nemzeti tudatának formálása és nem a szlovákok Magyarországról Szlovákiába való áttelepülésének szervezési előkészületei alkották.” Pár oldallal később viszont azt mondja: „1945 júniusában látogatást tett Cseh-Szlovákiában az MSZAF szlovák részének 40 tagú küldöttsége, hogy tájékoztassa a prágai kormány képviselőit a magyarországi szlovákok jogállásáról és helyzetéről, Szlovákiába való áttelepülési szándékukról. Ezzel egy időben ezen témában konkrét lépésekben is megegyeztek. Ezt követően az MSZAF szlovák része az egyezményes tevékenységek keretében teljes szervezőerejével bekapcsolódott az előkészítés alatt álló Csehszlovákia és Magyarország közti lakosságcserebe.”

Az áttelepítést csehszlovák részről sikertelennek tartották, s ezért Bobák természetesen a magyar kormányt okolja: „A fő oka annak, hogy a Magyarországról Szlovákiába áttelepítésre jelentkező szlovákoknak csak 63 %-a telepedett át (.) a magyar kormány elutasító, negatív magatartásában keresendő.” Ezt az állítását

Bobák pár oldallal később önmaga cáfolja: „Az áttelepülők távozásával 1947 végén megszüntették a Cseh-Szlovák Áttelepítési Bizottság következő területi irodáit Forró, Pécs, Gyöngyös, Pilis”. Ezekben a körzetekben viszont a jelentkezők és az áttelepülők százalékos kimutatása (21,4; 78,3; 72,7; 63,8 %) azt jelzi, hogy hiába voltak itt jelen a csehszlovák áttelepítési bizottságok, hogy megakadályozzanak valamiféle magyar nyomásgyakorlást, ez sem tudta távozásra bírni valamennyi áttelepítésre jelentkezőt. Ami egyúttal arra enged következtetni, hogy a visszalépők döntése mögött sokkal összetettebb (lélektani, gazdasági, érzelmi stb.) okok húzódtak meg, mint ahogy azt Bobák sejteni engedi.

A szerző több más megállapítása is ellentétes a történeti valósággal. Így többször is azt sugallja, hogy az 1948. februári csehszlovák kommunista hatalomátvétel nyomán a lakosságcsere lebonyolításában azonnali törés következett volna be, pedig ma már csehszlovák levéltári forrásokkal lehet bizonyítani, hogy a februári hatalomátvételt követően a prágai kormány és a szlovák megbízotti testület épp ellenkezőleg, a lakosságcsere felgyorsítására törekedett.

A szerző természetesen ismét kizárólag a korabeli magyar kormányzatban és magyarországi politikai közvéleményben találja meg a negatív jelenségeket, ami olykor-olykor egészen groteszk állításokhoz vezet: „Az extrém nacionalizmus a magyar demokrácia nagy gyengéje volt, mely lehetetlenné tette a demokratikus erők hatékony koordinálását Közép-Európában a kommunizmus térnyerése előtt.” Azaz úgy kívánja feltüntetni a csehszlovák-magyar konfliktust, mintha annak okozója nem a csehszlovák nemzetállami ambíciók etnikai tisztogatásokhoz folyamodó elvakultsága lett volna, hanem valamilyen ősmagyar irredenta-nacionalista mótó.

Ugyancsak jellemző Bobák elfogultságára, ahogy a szlovákiai magyarok kitelepítését megpróbálja bagatellizálni: „A magyarok Szlovákiából Magyarországra való áttelepítését nem lehet összehasonlítani a csehszlovákiai németek tragédiájával. Az 1947 áprilisától 1948 júniusáig terjedő időszakban az áttelepített magyarok egyéb ingóságokon kívül legálisan magukkal vittek csaknem negyedmillió darab baromfit, több mint 18,5 ezer szarvasmarhát (.) Természetesen az 1947-1948 között kivitt ingóságok összesített adatai ennél lényegesen magasabbak” Ezek a tárgyilagosságot sugalló adatok természetesen nem beszélnek az otthagyt értékekről, sem az elűzöttek számáról és valószínűleg az esetleges feltámadó lelkiismeret-furdalást hivatottak eloszlatni.

Mindkét kiadványon sajátos motívumként vonul végig a jelenlegi szlovákiai kormánypárti sajtóra olyannyira jellemző aktuális ellenségképek felvonultatása. Az ellenséget pedig becsmérelni illik. Ebből természetesen a magyarok kapják a legtöbbet, de a szerző nem feledkezik meg a csehekről, zsidókról, kommunistákról, sőt még a Szlovákia önállóságát nem támogató úgynevezett föderális szlovákokról vagy a magyarországi szlovákok nem ízlése szerint való képviselőiről sem. Ez utóbbiakat például a maticás tudományosság nagyobb dicsőségére a következőképpen jellemzi: „A szlovák származású janicsárok ezen privilegizált kasztját a múltban és jelenleg is bőkezűen fizeti a magyar állam azért, hogy a világ felé mint hivatásos szlovákok üggyödjenek Cseh-szlovák viszonyok közt ez a csoport összevethető a »csehszlovákokkal«, vagyis az úgynevezett prágai vagy föderális szlovákokkal.”

Azt már csak mellékesen említem, hogy a magyar nevek és megnevezések hemzsegnek a helyesírási hibáktól. Ezzel az „aprósággal” viszont azt hiszem, szinte felesleges foglalkozni, hiszen ezt leszámítva is rosszindulatú fordítások és érzélgős magyarázatok korrekt gyűjteményét veheti kezébe jámbor olvasó, aki a könyvtől esetleg érdemi információkat, netán újdonságot várt.

Gál Róbert